

Gagnlig málsviðgerð

Oddagrein

Tað er vorðið normalt her á landi at lata illa at, at gremja seg um alt og als kyns hendingar í samfelagnum. Líka so normalt er tað, at somu persónar, sum einaferð vóru settir at stýra og halda skil á, halda fram aftaná at tað er eyðsynt, at teir so ella so hava spælt fallit á onkrum øki. Tað almenna er ikki so at dansa við – og gongur tað ikki á henda hátt, ja so er bara at finna upp á okkurt annað, og gongur tað ikki, ja so er bara at siga, at vit royndu okkurt nýtt, men tað gekk bara ikki.

Bløðini siga eitt, hinir miðlarnir okkurt annað, men um tað sama. Teir gremja seg um arbeiðsloysi, sum er vanligi koddin nú á døgum hjá føroyinginum; ja fært tú ikki annað, so ber altíð til at fáa peningin úr arbeiðsloysistryggingini.

Í øðrum londum hava teir eisini tilikar skipanir. Í Svøríki t.d. verður fólkapensjónin til sína tíð alt eftir hvussu nógv tú hevur vunnið í arbeiðsinntøku, og kann prógvast, m.a. gjøgnum skattauppgærdina. Hevur tú arbeitt svart, ja so sviður tað tann dagin tú fært pensjónina – og tú kanst tá verða illa fyri, tí tá kemur fram, um tann inntøka tú hevði hevur verið givin upp til skatting, var hon ikki tað, gongur tað út yvir pensjónina.

Hjá okkum er einki tilíkt system. Vit gjalda rúgvu í arbeiðsloysistrygging og gjalda helst ovurstóra rúgvu útftur, ið helst ikki skuldi verið góldin, men har er eingin lykil, sum sleppur tær víðari at vita, um alt nú er rætt og rímligt.

Vit skulu nú sjálvir stýra okkara sosialpolitikki og útreiðslum, púra leyst av tí danska. Lat okkum so sjággja at vit duga. Hetta at átaka sær ovurstórar uppgávur, og so missa alt á gólvíð, tí vit ikki dugdu, er tað ringasta, sum kann henda.

Ein uppgáva var t.d. at fingið arbeiðsloysistryggingina gjørda so rættliga sum gjørligt. Mest av øllum eigur tað at vera Javnaðarflokkurin, sum leggur sær hetta eina við, tí eingir eru so skjóttir at finnast at almennum og sosialum skipanum, sum teir borgarligu, og er nakað at finnast at, ja so fær Javnaðarflokkurin skuluna.

Nógv kann gerast munandi betri við hesi skipan – og tað er nú einaferð Javnaðarflokkurin, sum situr við beinleiðis ábyrgdini. Ovurstórir tykist hasin bitin at vera mongum, nú lögtingið hevur samtykt at taka á seg einsamalt at lóggeva í sosialum málum; ilt er at fáa nakað líta- verk burtúr við at skunda lógararbeiðið ígjøgnum, tí vit eiga at kalla einki serkønt fólk. Men fái arbeiðsloysistryggingarlógina gjøgnumhugda við kønnum eygum, tað hevði verið stórsporing fyri landið – og gagnligt fyri moralin í fólkunum.

Lesarabrøv

Samfelag teirra vælbjargaðu

Frá samgongupolitiskum og tíðindafólki verður iðliga fært fram, at nú er niðurgongdin í samfelagnum vend, aftur gongur framá, at samgonguni hevur eydnast at skapa fram- burð. Men so leingi hesin »bati« merkt inni í vanligu føroyska heiminum, hjá tí vanligu føroysku familjuni og hjá tí einstaka føroyinginum (og tað eru eingi tekin til at so er, tvørturimót), so leingi er bert talan um kensuleysa politiska propagandu!

Fylgdi tú við í føroysku bløðunum seinastu 14 dagar- nar, so hevur tú bitt merki í tær mongu tvingsilslýsingarnar av sethúsum, hesum, sum í flestu fómur er kærasta jørbiska ognin hjá tí vanligu føroyinginum. Harumframt hava verið lýsingar frá føroyskum familjum, sum á veg í tvungna útleid royna at sleppa av við tær leysu ognirnar, sum veðhavarum ikki hevur eydnast at bundi. Sanniliga ein dapur veruleiki, sum tíverri er vorðin dagligur.

Men fyri meg hevur verið serstakliga syndarligt hesar fjúrtan dagarnar, at sær hvussu politikarar og sokallaðir vinnulivsmenn mitt millum hesar lýsingar, sum ongan tíð áður, hava klandrast um rovin av tí samfelag, teir so syrgiliga oyddu seinastu 20 árin. Alt, alt annað, enn at tikið saman hendur og forða fyri hesum persónligu familjusráðgjevingum, átti at verið gloymt! Øll orka politikarara og vinnulivsmanna, fakfelaga, embætismanna, tíðindamonopolanna v.m. átti í felag at verði vend móti, at: ... steðga fráflytingini ... – tvingsilsleikunum ... lætta um skattatrygging ... skapa arbeiðsplass ... hjálpt teimum arbeiðsleysisu ... veitt pensjónir okkara sømilig livisor ... stuðla arbeiðsskapandi vinnuni.

Men istaðin velja menn (og fáa rúmd og frið til hetta), at viðgera alt annað.

Kapleikur í at flýggja undan veruleikanum

Nakrir vátka sær í misbrúki- num av framfaktgrunninum (egnum skeivleikum).

Aðrir drukna samvitsku sína í klandrinum um Atlantiflog. Ein annar hevur nú, eftir 25 ára ting- og landsstýrisarbeiði, knappliga funnið út av, at han saman við øðrum javnstillaðum, hevur gloymt at spyrja danir um gjald fyri Nato-støðina (Føroyum, gloymt at kanna hvat hon varð brúkt til, ella hvat hon goymdi.

Óg uppatfar aðrir royna at gera hópisleysu sáttseminna av føroyskum áum og vøtum til høvuðsmál føroyinga í juli 1995. Av sonnu mein kappleikur í at reyna undan veruleikanum og egnari ábyrgd!

Nær verður orkan vend móti at loysa hovuðstrupuleikarnar?

Alt gott er at siga um at politikarar og vinnulivsmenn fylgja við og lutka í kjakum um aktuelt mál, men nær, nær fer kjakið at snúgva seg um, og nær verður hjálpanði hond rætt, vanligu føroyinginum, familjunum, sum eru umreppi ikki at orka meira?

Nær fáa tey teirra skatta- lætta?

Nær fáa tey teirra sethúsa- hjálpt?

Nær fáa tey teirra persónligu skuldarsanerung?

Nær fáa tey eina tryggjeka- gevandi arbeiðsloysisskipan?

Nær kemur loysnin á kom- munuskuldini?

Nær fáa tey trygd fyrir at fáa arbeiði aftur?

Nær fáa vit eina pensjón, sum tey kunna liva av?

... og vit kundu hildið fram við so mongum, mógnum, sum liggja á láni, og heldur átti at verið viðgjørt og loyst.

Eru vit ikki øll líka?

Meðan vanligu føroyingurin biðar viku eftir viku, mánað eftir mánað og eftir ár (tey sum megna at biða), so tykist sum trupulleikar teirra væl bjargaðu verða loystir so hvørt sum teir verða sjónsdir.

Eigur tú bilasølu, sølumið- støð, handilsbygningar (helst ørvitissstöð og kostnað), ella ert tú leiðari av fiskasølu, fiskavirki (helst monopol), banka, flogfelag v.m., v.m., so

er lag á manni! Tá fara allar kreftir í gongd fyrir at skunda undir sanering (t.e. at flyta skuldina yvir á herðarnar á vanligu føroyinginum), um- figging og umstrukturering o.s.v. Óg ikki talan um at vána støðan kann skyldast ódugna- skap tín ella leiðslufelaga tína. Lætt og elegant loysa teir trupulleika tín, finna nýtt navn (ella forleingja tað gamla!), og geva tær eitt herðaklapp at halda fram á somu kós. Men vanligu føroyingurin má finna seg í at biða, hevur jú sjálvur skuldina í støðu sínari – dítá summir teirra sær at fara fram.

Hvussu leingi skal hann biða?

Í Dimmalætting og Sosialinum hevði eg fyri 4 vikum síðani grein og fyrispurning til Ed- mund, lógmann um nær van- ligi føroyingurin kann venta sær eina hjálpanði hond frá landsstýrninum. Svar (at man skal vera so naivur at venta sær nakað svar), er ikki komið.

Onkur helt fyrir, at allar at- gerðir landsstýrisins í síðsta enda komu einstøku borgar- num til góða. Gævi so var! – Men har eri eg ósamdur. So gott sum ongur av atgerðunum hjá núverandi stýri eru vendar til tey minni ment. Í so máta er litið broytt í Føroyum seinastu árin.

Besta dømi er, at hetta fyrsta landsstýri við verkamanna- fylkingarluttek, sum eina av fyrstu gerðum sínum, í des. 94 veitti skattalætta til øll onnur enn tey lágløntu – stóri lætta jú meira tú gjenti. Fyri ikki at tala um hvussu trúföst just hesi hava sitið niðri, undir lið jaynaðarmanna, tá uppskot um lættar til tey, ið ringast eru fyrir, hava verið til atkvøðugreiðslu

á lögtingi – t.d. uppskot Miðflokksins um avtøku av MVG á heilivági, mjólkastuðul til barnafamiljur og uppskot annars um skattalætta og minnkan av oljuavgjaldinum v.m.

Eitt annað dømi – víðurskifti teirra arbeiðsleysisu

Eitt av málum samgongunnar var at gera víðurskifti teirra ar- beiðsleysisu tryggari – m.a. skuldi tíðin fyrir hvussu leingi tú kundi vera í arbeiðsloysis- skipanini leingjast. Hetta knappa árið hava teir longt hesa 3 ferðir, við nokrum fáum mánaðum hvørja ferð. Í mínum eygum er hetta at spæla hazard við lagnuni hjá hesum fólki, sum ósek eru endaði í ar- beiðsloysissstöðuni!

Tá hetta mál fyrstu ferð var fyrir í arbeiðaramálanvendingi, legði eg vegna Miðflokkin fyrir tingið álit viðvø at Føroya Landsstýri í staðin fyrir at seta tíðarmark fyrir hvussu leingi tey arbeiðsleysisu kundu vera í skip- anini, settu eitt tíðarmark á hvussu leingi ein persónur kundi verða arbeiðsleysisur. T.v.s. at politiski myndugleikin tryggjaði fólk arbeiði innan ávíst tíðarmark. Hád og spott varð svarið flestu tingmenn veittu mær.

Spurningur mín í dag er hvørjar loysnir hesir hava?

Gud og Skapari okkara áleggur leiðarum at taka sær av teim, sum illa eru stödd

Eingi okkara ferðað á einari til- vildarligrari livisleið!

Hvør dagur er í mínni fyri ásjón Hansara, sum skapti okk- um, eisini teir trøngu og tungu dagar. Henni hevur umsorgan og vilja at hjálpa hvørjum tí, sum kallar úr neyðini. Men han er eisini ein álvarsugur, sum iki bert ventar, men eisini krevur av teimum ráðandi, at teir til fulnar røkja tann partin av upp- gávu teirra, sum er at taka sær av teimum veiku og teim sum illa eru stödd á leiðini.

Eins kærleiksfult hann ynsk- ir at verða við í hjálpin, eins álvarsligt metir hann støðuna, tá hendan hjálpin ikki verður veitt.

Best verður hetta lýst í Ezekeil kap. 34, tá Harrin Gud áttalar teir fyrri ikki at røkta fylg- ið (hes henda alvarskapital), men til troyst allra eisini lovar:

... ja, Eg komi og skal spyrja eftir fylgi Mínun og hyggja eftir tí, og Eg skal sjálvir halda fylgi Mínun á haga og sjálvir lata tað hvíla – sigur Harrin, Harrin.

Jenis av Rana